

TAF-seminaari/ Educa 2012

Ammattikorkeakoulujen uudistaminen henkilöstön näkökulmasta,
erityisasiantuntija *Hannele Louhelainen, OAJ* **DIA 1**

Ammattikorkeakoulujen uudistaminen hallinnon näkökulmasta, rehtori
Markku Lahtinen, TAMK

AMK → Tarina suomalaisesta koulutusjärjestelmästä ja sen poikkeuksellinen osa – amk ja amk-opettajuus DIA 2

Ammattikorkeakoulut luotiin 1990-luvulla alueellisiksi ammatillista korkeasteen koulutusta tarjoaviksi sekä työelämää ja alueita kehittäviksi oppilaitoksiksi.

Ammattikorkeakoulujen perustamista ja peruskoulujärjestelmän luomista voidaan pitää merkitykseltään suurina koulutuksen rakenteiden uudistamistöinä. Molemmilla uudistuksilla nostettiin suomalaisten koulutuksen tasoa.

OECD:n tutkijaryhmän mukaan ammattikorkeakoulujärjestelmä on onnistunut hyvin ja ammattikorkeakoulupolitiikan peruslinja on oikea.

Uudistuvana vuoteen 2015 – entä amkien 20–vuotinen polku: DIA 2

- Amkit ovat määrätietoisesti tehneet työtä, ottaakseen paikan ammatillisena korkeakouluttajana: työelämän kehittäjinä ja työelämälähtöisenä korkeakouluna sekä tki-työn tuottajina.
- 1990-luku → rakenteiden ja käytänteiden rakentamista, kokeilua ja vakinaistamista
- vv. 1990-2000 taite → opetus- ja ohjaustyön kehittäminen, kohti tki-toiminnan kulttuuria → Monien jo opettajana toimineiden tuli vahvistaa osaamistaan palvelutuottajana, korkeakouluopettajana ja alansa ammattilaisena
- 2003 → amk-laki → amkeille kolme tehtävää: 1) aluekehittäminen, 2) opetus, 3) tki-toiminta
- 2007 → Opetusministeriön koulutuksen – ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa 2007-2012 linjattiin, että korkeakouluja ja yksiköitä on vuonna 2012 nykyistä vähemmän ja että ne ovat taloudellisesti vahvempia.
- 2014 → rahoitus- ja hallinnollinen uudistus. Rahoitus valtiolta ja itsenäinen oikeudellinen asema.

- Korkeakoulujen toimipisteverkko on koottu laajoiksi, laadukkaiksi ja innovatiivisiksi osaamisympäristöiksi → korkeakoulutuksen ja tutkimuksen laatu, tehokkuus, vaikuttavuus ja kansainvälistyminen vahvistuvat.

DIA 3 Amkien voima - ammattikorkeakouluopettajat

Ammattikorkeakoulu synnytti uuden ammattiryhmän – ammattikorkeakouluopettajat. Opettajien tuli rakentaa ammatti-identiteettiään ja tulkinta siitä, mitä ammatillinen korkea-asteen opettajuus tarkoittaa ja millaisia osaamisvalmiuksia työssä tarvitaan.

Kolme tehtävää = laaja toiminta-areena → uutta yhteistyömuodot organisaatiossa ja alueen elinkeinoelämän ja julkisen sektorin kanssa → työssä useita kerroksia ja kumppanuuksia → opettajan toimintaympäristö laajentunut

Nyt amk-opettaja → pedagogi, asiantuntija kehittämisen ja tutkimuksen sektorilla, aluevaikuttaja

Opettajan työn tekemisen rakenne → eriaikaiset ja eripituiset työt → tutkimus- ja kehittämistoiminnallisia ja pedagogisia ulottuvuuksia → opettaja koordinoi ja yhteensulattaa kolmea eri amk-tehtäväaluetta. (Mäki 2012)

Johtamistoiminta – kaikkien omaisuutta ja velvollisuutta.

DIA 4 Työkulttuuri ja 5 työkulttuurimäärittely

Työkulttuuri (Halava, Pantzar, 2010)

”Työyhteisön kokonaisuus, joka muodostuu kollektiivisista ja kirjoittamattomista oikean ja väärän, sankaruuden ja antisankaruuden, oman kielen, yhteisten juhlien ja perinteiden, artefaktien, symbolien sekä arvotulkintojen kokemuksista. Työkulttuuri siirtyy uusille työntekijöille vaivattomasti, ilman perehdyttämistä. Samalla se on yksittäistä työntekijää voimakkain kollektiivisesti ohjaava elementti.”

DIA 6 Uudistuksen suuntaviivat ja 7 Tehtävä ei muutu

Ammattikorkeakoulu-uudistuksen tavoitteena on ammattikorkeakoulu, joka on kansainvälisesti arvostettu, itsenäinen ja vastuullinen

- osaajien kouluttaja
- alueellisen kilpailukyvyyn rakentaja
- työelämän uudistaja
- innovaatioiden kehittäjä

Uudistusprosessin tavoitteena on luoda lainsäädännölliset puitteet ja toiminnalliset edellytykset tällaiselle ammattikorkeakoululle.

DIA 8 Uudistuu → miten

- Vahvistetaan ammattikorkeakoulujen edellytyksiä vastata **nykyistä itsenäisemmin ja joustavammin** työelämän, muun yhteiskunnan ja alueiden **muuttuviin kehittämistarpeisiin laadukkaalla opetuksella ja tutkimus- ja kehitystyöllä.**
- Ammattikorkeakoulujen **rahoitus- ja säädösohjausta uudistetaan vuoden 2014 alusta** vauhdittamaan ammattikorkeakoulujen rakenteellista uudistamista ja toiminnan laadun ja vaikuttavuuden parantamista.
- Rahoitus uudistetaan **tukemaan nykyistä paremmin koulutuksen tavoitteita**, kuten opetuksen ja tutkimuksen laadun parantamista.
- Ammattikorkeakoulujen **toimiluvat uudistetaan vuoden 2014 alusta**. Toimilupa on valtioneuvoston asetus, jossa säädetään koulutusvastuista ja muista toiminnan edellytyksistä.
- Nykyistä **toimipisteverkkoa kootaan riittävän laajoiksi**, laadukkaiksi ja innovatiivisiksi osaamisympäristöiksi.
- Vastuu ammattikorkeakoulujen **perusrahoituksesta siirretään kokonaan valtiolle** ja ammattikorkeakouluista **tehdään itsenäisiä oikeushenkilöitä**.
- **VOS** Valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistuksen aikataulussa arvioidaan, miten ammattikorkeakoulujen rahoituksen siirto kunnilta valtiolle sekä oikeushenkilöaseman muuttaminen toteutetaan.

DIA 9 Uudistus ja opettajuus?

- Amk-opettajan käsitys ammattikorkeakoulumaisesta työkulttuurista? Mäki Kimmo - **1)** kohtaamattomien tulkintojen työkulttuuri, **2)** substanssi- ja opetuskeskeinen työkulttuuri eli
- Työ jäsenetään **1)** työroolien kautta tai **2)** opetuskeskeisen työn kautta
- Osaaminen työssä ja työkulttuurissa? **1)** = yhteisöllinen työskentely → mm. osaamisen jakaminen, osaamisen yhdistäminen, neuvotteleva työote, yhteissuunnittelu/ toteutus ja arviointi, **2)** opettajan substanssiosaaminen → opetustyön suunnittelu oman alan osaajan kanssa)
- Sitoutuminen työkulttuurissa? **1)** Omaan organisaatioon sitoutuminen + opiskelijan ammatilliseen kehittymiseen sitoutuminen → organisaation

strategian suunta = oman työskentelyn punainen lanka ja **2)** Yksinomaan opiskelijan ammatilliseen kehittymiseen sitoutuminen → opiskelijan menestys tuo tyydytyksen omaan työhön

DIA 9 Mitä edellyttää osaamisen osalta

- Amk-opettajan työn hajanaisuus ja moniulotteisuus haastavat opettajan perinteisen osaamisalueet (substanssi/ pedagoginen).
- Edellyttää yksilöltä/ yhteisöltä yhteisö- ja verkosto-osaamisen taitoja → yhteisöllinen työote, pedagogiikkaa, oman pohja-ammatin substanssiosaamista.
- Korostuu kollegoiden ja, opiskelijoiden ja työelämän edustajien kanssa tehtävä suunnittelutyö, yhteinen toteutus ja arviointi.
- Oma osaaminen ja muiden toimijoiden osaaminen yhteisenä kehittämisen voimana.
- Rationaalinen ja vastuullinen työote
- Verkostojen johtaminen
- Osaamisen johtaminen
- Oman työn johtaminen
- Heittäytymistä, erilaisia rooleja, ongelmanratkaisukykyä, kykyä kohdata erilaisia toimijoita

DIA 9 Miten uudistuksen tukena tuetaan opettajan osaamisen kasvamista ja toimintakulttuurin vahvistamista

Sitoutuminen: opettajan työn kaksi selkeää sitoutumisen kohdetta nousee → **O**maan organisaatioon sitoutuminen ja **O**piskelijan ammatilliseen kehittymiseen sitoutuminen.

Amkeissa on kaksi toimintakulttuurimallia, joten ...

- yhteisen ymmärryksen löytyminen amk-työstä →
- työ tulee määritellä yhteisöllisesti asiantuntijayhteisöissä →
- tähän tarvitaan organisaatiolta yhteisiä yhteisön jäsenten kohtaamispaikkoja, jatkuvaa neuvottelevaa työkuultuuria →
- nyt opettajantyötä määritellään elinkeinoelämän, koulutuspoliittisten toimijoiden, amk-hallinnon ja opettajayhteisön tulkintojen kautta →
- haasteena amk-yhteisöllisyyden kehittäminen amk-toimijoiden silmin →
- asiantuntijayhteisön tulee voida osallistua koko organisaation ydintehtävän kehittämiseen ja luomiseen →

- amk-uudistus ja amk uudistuu opetushenkilöstön voimin hyvät käytänteet säilyttäen ja uusia rakentaen

DIA 9 Opettajaidentiteetti

- Muutokset koskettavat vahvasti opettajuutta ja opettajan – opetushenkilöstön - **ammatti-identiteettiä**.
- Murrosvaiheessa opetushenkilöstö kysyy aiheellisesti **millaista osaamista työssä tarvitaan ja arvostetaan**.
- On erittäin tärkeää, että tulevan ammattikorkeakoulun toimintaympäristön **vaikutuksia opettajuuteen pohditaan** uudistusta valmistellessa.
- OAJ:n jäsenistölle tekemän amk-opettajuuskyselyyn tulleiden vastausten perusteella voidaan todeta, että **opettajat kokevat oikeudet määritellä omaa ammatti-identiteettiään kaventuneeksi**. Ammattikorkeakouluopettaja **sidotaan opettajan statukseen** moninaisista tahoista käsin mm. työelämän, OKM:n, opiskelijoiden ja amk:n hallinnon kautta.
- **Odotuksia tietyn tyypiselle opettajuudelle asetetaan tulosjohtamisen kautta**, mutta myös julkisesti esitetään vahvoja näkemyksiä mm. yrittäjyydestä ja yritysmäisistä toimintatavoista, ja näiden kautta opettajuudelle määrittyy uusia osaamisulottuvuuksia.
- Opetushenkilöstölle on mahdollistettava **ennakoivuus oman osaamiseen kehittämiseen ja mukana kasvaminen uuteen toimintakulttuuriin**.
- Opettajille ja kehittämistoimijoille tulee olla mahdollisuuksia **rakentaa ammatti-identiteettiä ja amk-opettajuutta yhdessä erilaisissa amk-yhteisöissä**
→ He rakentavat uusia oikeutuksia ja merkityksiä työlle.
- **Vahvan amk-opettajaidentiteetin** luomisen ja opettajuuden toteuttamismahdollisuuksien varmistamisella turvataan **ammattikorkeakoulutukselle ja opetukselle laadukkuus**.
- **Opetushenkilöstö on määriteltävä uudelleen** ja opettajan **työn suunnittelua tulee vahvistaa opettajalähtöiseksi** sekä **työn seuranta tavoiteasettelupohjaiseksi**.
- Opetushenkilöstön työtä ei voi määritellä opintopisteet, koska amk-työn sisältö on yhä moninaisempaa ja tällöin työtä tuleekin tarkastella kokonaisuutena – ei pelkästään opetuksen kautta.
- HH amatillisen opekorkean Amk-pedaverstasmallisesta toiminnasta ja koulutuksesta soisi kasvavan osa opetushenkilöstön arkea.
- Korkea-asteen koulutuksen tulee päästä Osaava-hankkeeseen tai sen tyyppisen ohjelmaan mukaan.

DIA 9 Mikä sitouttaa opettajia:

- työn autonomisuus → mahdollisuus vaikuttaa työhön, sen suunnitteluun, toteutukseen
- konkreettisten tulosten näkeminen
- työn haasteellisuus
- monialainen asiantuntijatyö, verkostomainen työ → oman vaikuttavuuden käyttäminen asiantuntijayhteisössä,
- uuden oppiminen
- ja toisaalta oman osaamisen hyödyntäminen opiskelijoiden ammatillisen kehittämisessä

SIIS Tärkeitä huolehdittavia alueita ovat:

- opettaja työelämän kehittämistehtävissä – opettajuuteen ja osaamiseen liittyvät tukitoimet mm. täydennyskoulutus työnantajaveloitteena
- yhteisöllisyys – yksikön toimintojen ja työskentelytapojen yhteisöllinen kehittäminen
- organisaation tuki työn kehittämiseksi ja uudistumiselle – bottom up, ei top down
- opiskelija/ opettajasuhteen saaminen tasolle 10:1, hyvä kv-taso
- Työaikasuunnittelumalli → opettaja sirpaloittaa, ei esimies

DIA 9 OAJn mietteitä uudistuksesta

- Ammatillisen korkeakoulutuksen suuntaamisessa lähtökohta → amk säilyy **alueellisena palveluntuottajana, kouluttajana, kehittäjänä ja työelämälähtöisenä kumppanina.**
- Valtion, alueiden ja tulevien omistajien tuki → mahdollistaa tämä hyvällä **ohjauksella, koulutus- ja elinkeinopolitiikalla ja resursoinnilla.**
- Tutkimus- ja kehittämistoiminta on **vahvistettava osaksi opetusta** ja täten lähemmäksi opettajaa ja opiskelijaa.
- Asiantuntijaorganisaatiota vie eteenpäin **johtaja, joka luottaa ja varmistaa, luotsaa ja luovuttaa.** Johtaja on palveluammatti.
- Johtaja on myös ansainnut henkilöstön, joilla on **hyvät alaistaidot ja näkemys siitä, millaiset ovat ammattikorkeakoulun tavoitteet.**
- Toimintaympäristön ja toimintakulttuurin tulee hioutua sellaiseksi, että **opetushenkilöstöllä on mahdollisuus vaikuttaa amk-työn suunnitteluun ja toteutukseen.**

- Opetushenkilöstö tulee **ottaa uudistustyöhön vahvasti mukaan**, sillä siten rakennetaan vahva opettajan ammatti-identiteetti ja ammattikorkeakoulutus.
- Uudistuksessa on moni haasteellisia elementtejä kuten mm. se, että missä työpaikat jatkossa sijaitsevat ja millaiseksi opettajan työnkuva muodostuu.
- Uudistustyö edellyttää ammattikorkeakoulujen ja ammatillisen toisen asteen välistä yhteistyötä unhoittamatta vielä vahvempaa vuorovaikutusta alueen ja innovaatiojärjestelmän muiden toimijoiden kanssa.
- Ammattikorkeakouluilla on jatkossa yhä suurempi vastuu koulutuksen ja opetuksen yhteistyörakenteista. Kunkin ammattikorkeakoulun strategiassa otetaan kantaa niiden omaleimaisuuteen ja vahvuusalueisiin, tehtäviin ja kehittämistavoitteisiin sekä siihen millä toimenpiteillä tavoitteisiin päästään. Tällöin myös yhteistyön rakenteiden ja osallisuutta tukevien yhteistyömuotojen tulee rakentua osaksi strategiaa.
- Edellä esitetyt vaateet edellyttävät myös sitä, että amkien oikeatasoisesta rahoituksesta huolehditaan – siitä miten amkien lakisääteinen toiminta rahoitetaan ja siitä millainen on perusrahoituksen rakenne ja suhde suhteessa ulkopuoliseen rahoitusvaateeseen.
- **Toimintaa mittaavien indikaattoreiden** tulee uudistuksen myötä rakentua siten, että ammattikorkeakoulu voi vaikuttaa tuloksiin omalla toiminnallaan ja toiminnan kehittämisellä.
- Rahoituksen ja toiminnan osalta tavoitteista sovitaan opetus- ja kulttuuriministeriön ja ammattikorkeakoulun välisissä sopimusneuvotteluissa useammaksi vuodeksi kerrallaan. Tämä uudistus on jo osoittanut sen, että ammattikorkeakoulujen toimintaa on voitu suunnitella pitkäjänteisempänä kuin ennen.
- Ammattikorkeakoulun laadusta ja rahoituksesta keskustellessa on yhtenä vaihtoehtona käsitellä asiaa auditointikäsikirjan mukaisten määrittelyjen kautta: **ammattikorkeakoulutus huippulaatuna, tasalaatuisuutena, asiakkaiden odottamana laatuna, kustannustehokkuutena ja toiminnan aikaansaamana muutoksena.**

DIA 10-12

Ammattikorkeakoulutuksen kehittämiseksi ammattikorkeakouluilla on ollut tai on meneillään hankkeita, joiden tuloksista on hyödynnettävää myös uudistukselle.

- INTO - Opiskelijan ja työelämän yhteyksien kehittäminen (Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu)
- AMKtutka - Tutkimus- ja kehitystyö osana ammattikorkeakoulujen tehtävää (Mikkelin ammattikorkeakoulu)
- Ylempien ammattikorkeakoulututkintojen kehittäminen (Hämeen ammattikorkeakoulu)
- Keko-verkosto - Kehittyvä ammattikorkeakoulujen opettajuus (HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu)
- Pinnet - Ammattikorkeakoulujen kansainvälisen toiminnan kehittämisverkosto (Turun ammattikorkeakoulu)
- Ammattikorkeakoulujen yrittäjyysverkosto FINPIN (Lahden ammattikorkeakoulu)

Muut

- Itä- ja Kaakois-Aasian yhteistyöverkosto (Jyväskylän ammattikorkeakoulu)
- Ammattikorkeakoulujen työnvälitys- ja tietopalvelu Jobstep (Lahden ammattikorkeakoulu)
- Avoimen ammattikorkeakoulun yhteistyöverkosto (Satakunnan ammattikorkeakoulu)
- Aikuisopiskelijoiden ohjaus ammattikorkeakoulussa (Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu)
- AMK-kehittäjäverkosto Kever (Hämeen ammattikorkeakoulu)
- Esteetön opiskelu korkeakouluissa (Diakonia-ammattikorkeakoulu)
- Tupa - Tuotantopainotteisen insinööri-koulutuksen kehittämishanke (Hämeen ammattikorkeakoulu)
- Quicker Steps - Nuoret nopeammin työelämään – työelämäyhteistyökäytäntöjen levittämisprojekti (Jyväskylän ammattikorkeakoulun ja HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulun ammatilliset opettajakorkeakoulut, Laurea-ammattikorkeakoulu sekä Luxemburgin yliopisto (Lux), Coventryn yliopisto (UK) ja Linzin yliopisto (A))
- Koulutusorganisaatiot innovaatiojärjestelmän toimijoina (KIT) –projekti, Päijät-Hämeen, Hämeen ammattikorkeakoulun Ammatillinen opettajakorkeakoulu (HAMK Aokk), Koulutuksen järjestäjien yhdistys ry (KJY ry), Tampereen yliopiston Ammatikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus (AkTkk), Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto (ARENE ry), Opetusalan Ammattijärjestö (OAJ)
- Lisäksi eri koulutusaloilla on yhteisiä kehittämisverkostoja mm. sosiaalialan amk –verkosto